

UIA Kongresi'nde Bir Ekonomi Profesörü: MUHAMMED YUNUS

Rüksan Tuna*

"Sistemi tersine nasıl çevirirsiniz?"

Sözlerine böyle başladı Muhammed Yunus. UIA Torino Kongresi'nin üçüncü gününde Dominique Perrault'dan sonra, son konuşmacı olarak 6.500 kişilik Palavela spor salonunda binlerce mimar ve mimarlık öğrencisine hitaben. Ve henüz onların gözlerinde *high-tech* yapıların kamaşması sönmemişken.

Dominique Perrault, Milano'daki çift kulesini, Madrid Stadyumu'nu, Magic Box'ını, St. Petersburg'daki tiyatro binasını, Kore Kadın Üniversitesi'ni ve Madrid'de nehrin her iki yanındaki otoyolları yeraltına alarak yeşil kuşak yaratma gibi dev ölçekli projelerini anlatıp henüz bitirmişken, "2 Cent"lerden bahsetmeye başladı Yunus.

Kendisini, bu dönem başkanlık görevi sona eren Gaetan Si-ew takdim etti ve kongrede bir "banker" in ne işi olduğunu sorabileceğimizi, ancak tüm dünyada 1.5 milyon mimarı temsil eden UIA örgütünün gündeminde her zaman yoksullar için çözüm yolları, evsizler için barınak, afetler için acil yardım örgütlenmeleri ve kısaca insana ilişkin sorunların mimarların çözüm getirmesi gereken sorunlar olduğunu belirtti.

Evet, sistemi nasıl tersine çevirirsiniz, diye başladı sözlerine ve 28 Haziran 1940 Chittagong Bangladeş doğumlu Muhammed Yunus şöyle anlattı serüvenini:

"1971'de ülkem Bangladeş Pakistan'dan ayrılıp bağımsızlığa kavuştuğunda, insanlarımız olabilecek en yavaş ölümle yani **açlıktan** ölüyorlardı. Ben o sırada üniversitede parlak ekonomik teoriler öğretmekle meşguldüm. Adımımı üniversiteden dışarı attığımda ise bir rahatsızlık duymuyordum. Ama birkaç sene sonra hemen yanı başımızdaki köyleri ziyarete gittiğimde gördüm ki problem çok zordu, ama çözümü çok kolaydı.

Bu köylerdeki kadınlar bambu mobilya yapıyor ve malzemelerini borçla alıyorlardı. Mobilyayı bitirip sattıktan ve malzeme parasını ödedikten sonra 2 Cent kalıyordu ellerinde. Oysa malzemeyi kendileri alabilseler daha fazla kâr edeceklerdi. Böyle ihtiyacı olan 42 kişi vardı ve sadece 27 Dolar için yoksulluk çekiyorlardı. Bu parayı onlara temin ettim ve 2 Cent'lik kârları 22 Cent'e çıkıttı. Bu insanlar borçlarını hemen ödediler. Bunu yaygınlaştırmak istedik ve bankalara müracaat ettik, onlar paranın geri ödenmeyeceği korkusuyla borç vermediler. Peki bunu konut kredisi olarak (*shelter loan*) verin dedik, garanti ve kefil istediler. İmalat kredisi verin, bu insanlar evlerinde üretim yapıyor, bu ev kredisi değil, atölye kredisidir dedik, kabul etmediler.

O zaman bir ekonomist olarak "düşmanın" sistemini iyice inceledim ve ne yapıyorlarsa tam tersini yaptım: Eski geleneksel bankalar kefil mi istiyorlar, biz istemedik. İnsanları bankaya mı çağırıyorlar, biz insanların ayağına gittik. Bu insanlara güvendik, çünkü gururlarından başka kaybedecekleri başka şeyleri yoktu."

Bu sözlerin sahibi Muhammed Yunus, mikrokredinin icatçısı demeyelim ama, büyük oranda yaygınlaşması için Grameen Bank / Köylü Bankası'nın kurucusu, yoksulluğun giderilmesi yönündeki çabalarıyla 2006 Nobel Barış Ödülü'nü kazanan kişi.

Rüksan Tuna
Y. Mimar

Bilindiği gibi 2003 Temmuz'unda Diyarbakır, Siirt, Şanlıurfa, Van ve Batman'da 3.300 kişiye verilen 3.3 milyon YTL'lik pilot kredi projesine destek olmuş, 16 Mayıs 2006'da Meclis'te bir konuşma yaparak 37 ülkede devam eden 137 mikrokredi programını anlatmıştı. 47 kişiye 27 Dolar'la başlayan mikrokredi programı, 6.5 milyon Dolar'la 7,5 milyon kişiye ulaşmış durumda.

“Ben üç kuşağın hayatının nasıl değiştiğini gözlerimle gördüm” diyor Muhammed Yunus. “Ana okuryazar değil, ama barınacağını mimarlarla beraber kendi yaptı, daha önce yaşadığı yeri yıkmadı, hayvanlarını barındırıyor. Kızını okuttu, kızı doktor oldu, onun kızı ise artık yabancı dil öğrenmek istiyor. Çok küçük destekler bu insanların hayatında çok büyük değişiklikler yarattı.”

“İnsanlar başta güldüler ama bu kesinlikle işe yaradı” diyor Muhammed Yunus. Gerçekten de “**az gelir - az tasarruf - az yatırım**” çemberini “**az gelir - kredi desteği - yatırım - daha fazla gelir - daha fazla tasarruf - daha fazla yatırım - daha fazla gelir**”e çevirmeyi başarmış. Şu anda her hafta banka çalışanları kredi alanların ayağına gidiyor, ortada imzalanacak kâğıtlar uçuşmuyor ve geri ödemelerde % 99 başarı sağlanmış durumda.

1989'da Ağa Han Ödülü'nü de alan Muhammed Yunus, ev kredisi verirken görmüş ki, toprak ya kayınpedere ya da kocaya ait. Kredi vermek için tapunun kadına geçmesini şart koşmuş. Çünkü “kadınlar toprağı işliyor ve çocuklara sahip çıkıyorlardı. Eğer kadınlar evin de sahibi olurlarsa onu koruyacak, devamlılığını sağlayacaklardı. Bunun için kimseyi zorlamadık, sadece kadınlara tapuyu getirmelerini söyledik, onlar eşlerini ikna ettiler, onları gören komşuları da kendi eşlerini.” Sonuç, 600 bin kredinin tamamı kadınlara ait ve geri ödenmiş durumda.

Daha birçok projesini anlattı Muhammed Yunus, su projeleri, süt projeleri ve mimarlara seslendi:

“Sadece varlıklılar için değil, dünyanın yarısını oluşturan yoksullar için, onların malzemeleriyle, onların karşılayabileceği masraflarla yaşam koşullarını, barınakla-

rını nasıl oluşturursunuz? Binlerce mimar bir aradasınız, kafa kafaya verip güzel çözümler bulacağınıza eminim. Örneğin benim ülkemde her yıl iki defa sel felaketi oluyor ve barınaklar yıkılıyor, buna pratik ne çözüm bulursunuz, çatısı kayık haline dötüşen konut mu tasarlıyorsunuz. Bir insan ve bir mimar olarak rolünüz nedir ve bu iki rolü nasıl birleştirirsiniz? Mimarlar herkesten daha fazla çözüm üretebilirler, çünkü çözüm üretmek insan olmanın bir özelliği ve bu özellik mimarlarda daha fazla var. Biz son resimde hasta olan, yoksul olan insan kalmasını istiyoruz. Mimarlar da bu resmin içinde yer almalılar”.

Salonu dolduranların, özellikle genç mimarların, öğrencilerin Muhammed Yunus'un konuşmasını ayakta alkışlamalarını, çağrının anlaşıldığını ve gelecek için umut beslenebileceğinin işareti olarak anlamak mümkün. En temel insan haklarından birisi olan barınma hakkının gerçekleştirilmesinde mimarların yaratıcılıklarını bu yönde de geliştirmeleri, yoksullara yönelik bir düşünce, proje üretmeleri dileğine ben de yürekten katılıyorum. Torino Kongresi'nin böyle bir konuyu gündeme almasını ve Muhammed Yunus'u davet etmesini kongrenin olumlu yönlerinden birisi olarak vurgulamak isterim. ❖